

УДК 373.3.016:51:[373.3.017:336](045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-48>

Юлія ЧУЧАЛІНА,
orcid.org/0000-0001-5350-8236
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Україна) julia.chuchalina@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У статті розглянуто сучасні підходи до формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики та створенню відповідних педагогічних умов. Проаналізовано сучасні вимоги до формування фінансової грамотності на уроках математики в початковій школі; уточнено зміст поняття «формування фінансової грамотності», під яким розуміємо цілеспрямований процес, який передбачає оволодіння економічними поняттями через знання арифметичних дій над числами в умовах ефективної взаємодії вчителя та учня. Саме в початковій школі вчитель може інтегрувати ігрові технології з традиційними технологіями навчання, що в свою чергу сприятиме якісному засвоєнню знань молодшими школярами з фінансової грамотності та арифметичних обчислень.

Встановлено, що для успішного формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики сприяють відповідні педагогічні умови, які реалізуються на засадах компетентнісного, особистісно-діяльнісного, практико-орієнтованого та інтегративного підходів навчання.

Визначено, що компонентами фінансової грамотності молодших школярів виступають: мотивація, фінансові компетенції; фінансові навички; фінансові знання; фінансова поведінка, ставлення до фінансових питань; фінансова інклюзія; фінансова стійкість; фінансовий добробут, тощо.

Обґрунтовано, що педагогічними умовами для набуття функціональних знань з фінансової грамотності молодших школярів є впровадження системної інтеграції на уроках математики та застосування ігрових технологій навчання.

Запропоновано на уроках математики блок ігрових методів, який може включати в себе рольові ігри, ділові ігри, імітаційні ігри, інноваційні ігри та ігровий дизайн (наприклад: гра «Скільки це коштує?», «Грошові знаки», ігри типу «CashFlow» та «Living Capital», Web-Quest «Мандруючи, пізнавай – у відділення банку завітай» тощо), що, на думку автора, сприятиме формуванню фінансової грамотності на уроках математики у молодших школярів.

Ключові слова: фінансова грамотність, компоненти фінансової грамотності, педагогічні умови, молодші школярі, математика, ігрові технології.

Yulia CHUCHALINA,
orcid.org/0000-0001-5350-8236
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Professional Methods
and Innovative Technologies in Primary School
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Ukraine) julia.chuchalina@gmail.com

EDUCATIONAL CONDITIONS FOR DEVELOPING FINANCIAL LITERACY AMONG YOUNGER STUDENTS IN MATHEMATICS LESSONS

The article discusses current approaches to developing financial literacy among younger students in mathematics lessons and creating corresponding educational conditions. Also, it analyzes relevant requirements for developing financial literacy in mathematics lessons in primary school and clarifies the concept of “developing financial literacy”. The latter is understood as a process of gaining knowledge about economic concepts through arithmetic operations on numbers in an effective interaction between teacher and student. It is precisely in primary school that a teacher can integrate game-based learning technologies with traditional ones and thus enhance the acquisition of knowledge about financial literacy and arithmetic calculations by younger students.

The article proves that appropriate educational conditions, which adhere to competency-based, personal, practice-oriented and integrative approaches to learning, contribute to the development of financial literacy among younger students in mathematics lessons.

The components of younger students' financial literacy are the following: motivation, financial competencies; financial skills; financial knowledge; financial behaviour; an attitude towards financial issues; financial inclusion; financial stability; financial well-being.

The article shows that educational conditions for acquiring functional knowledge of financial literacy for younger students lie in implementing systematic integration in mathematics lessons and using game-based learning technologies.

Finally, the article suggests introducing gaming methods in mathematics lessons. They may include role-playing games, business games, simulation games, innovative games and game design (e.g., games "How much does it cost?", "Money symbols", "CashFlow", "Living Capital", a web-quest "Learn through Travelling – Visiting the Bank"). Altogether, they will enhance the process of developing financial literacy among younger students in mathematics lessons.

Key words: financial literacy, components of financial literacy, educational conditions, younger students, mathematics, game-based technologies.

Постановка проблеми. Формування фінансової грамотності у молодших школярів є особливо важливим аспектом у початковій школі. З огляду на вік учня, цей період є найкращим підґрунтям для розвитку фінансової культури особистості та формування у здобувачів освіти відповідних понять. «Фінансова грамотність – це сукупність базових знань у галузі фінансів, банківської справи, страхування, а також бюджетування особистих фінансів, які дозволяють людині правильно підбирати необхідний фінансовий продукт чи послугу, тверезо оцінювати, брати на себе ризики, що можуть виникнути під час їх використання, грамотно накопичувати заощадження та визначати сумнівні (шахрайські) схеми вкладення грошей» (Бахмат, 2021: 108).

Зазначимо, що фінансова грамотність особистості тісно пов'язана з математичною компетентністю. Саме тому, впровадження основ фінансової грамотності на уроках математики для молодших школярів є найкраще наповнює освітнього процесу, за результатами реалізації якого у здобувачів освіти формуються знання, вміння та навички, які сприяють за певних життєвих ситуацій прийняттю обґрунтованих та ефективні рішення, «...маючи певні власні фінансові ресурси» (Andreas Schleicher PISA, 2019). Формування основ фінансової грамотності на уроках математики допоможе молодшим школярам досягти особистих цілей, забезпечить відчуття стабільності та допоможе інтегрувати знання в планування майбутнього життя.

Сьогодні, фінансова грамотність належить до ключових компетентностей особистості, що підтверджено та задекларовано нормативно-правовими документами у галузі освіти, зокрема у Державному Стандарті базової середньої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 зазначено, що «до ключових компетентностей належать... підприємливість і фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і

кар'єрою; уміння розв'язувати проблеми; готовність брати відповідальність за прийняті рішення; здатність працювати в команді для планування і реалізації проектів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність, тощо» (Про деякі питання, 2020).

В. Андрійчук зазначає, що «Державний стандарт початкової загальної освіти має на меті впровадження компетентнісного підходу, де головним із завдань є формування ключових компетентностей, які повинні сприяти підготовці здобувачів освіти до життя в суспільстві» (Андрійчук, 2021: 82).

На думку багатьох вчених «молодший шкільний вік – це віковий період, коли дитина взаємодіє з фінансовою сферою життя за допомогою арифметичних обчислень». Саме тому, формування основ фінансової грамотності у молодших школярів є одним із ключових завдань нової української школи (далі – НУШ). Підкреслимо той факт, що відповідно до Концепції «Нова українська школа» введено наскрізну лінію «Підприємливість та фінансова грамотність», яка «...допоможе дітям розуміти практичні аспекти фінансових питань (поняття заощаджень, інвестицій, позик тощо)...» (Як говорити з дітьми, 2020).

Формування фінансової грамотності у молодших школярів – це, насамперед, цілеспрямований процес, який передбачає оволодіння економічними поняттями через знання арифметичних дій над числами в умовах ефективної взаємодії викладача та учня. Саме в початковій школі вчитель може інтегрувати ігрові технології з традиційними технологіями навчання, що в свою чергу буде сприяти якісному засвоєнню знань молодшими школярами з фінансової грамотності та арифметичних обчислень.

Повертаючись до ключових компетентностей, які окреслюються Концепцією «Нова українська школа», зазначимо, що компетентність «ініціативність та підприємливість» тлумачиться як «здатність генерувати нові ідеї та ініціативи, втілювати їх з метою покращення свого соціального статусу та добробуту суспільства. Здатність раціонально поводитися як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати відповідні рішення у сфері зайнятості,

фінансів тощо» (10 ключових компетентностей, 2022), формується з першого ступеня освіти – початкової школи, а отже окреслена тема дослідження є актуальною та своєчасною і потребує більш ґрунтовного вивчення та визначення ефективних педагогічних умов, які сприяли б формуванню фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики.

Аналіз досліджень. Проблема формування фінансової грамотності досліджується багатьма науковцями, зокрема: формування фінансової грамотності особистості (А. Лусарді, Т. Люсей, О. Мітчелл), теоретичні аспекти поняття «фінансова грамотність» (Н. Бахмат, Т. Бурлаєнко, О. Ковтун, Р. Кіюсаки, Л. Остапенко та ін.); проблема формування підприємливості та фінансової грамотності у здобувачів освіти (Дональда Куратко, О. Кириленко, Л. Примостка, С. Панченко, Т. Смовженко та ін.); формування фінансової культури у школярів (А. Довгань, Т. Слав'юк, О. Часнікова).

З огляду на окреслену проблему дослідження інтеграція підприємницької компетентності до змісту навчальних програм загальної середньої освіти представлена у роботах О. Овчарук, Л. Пужайчереда, базові поняття економічної освіти школярів в Україні окреслено у дослідженнях І. Пронікової, І. Фаловської, Н. Заєць, Т. Чміль та ін.; педагогічні умови на засадах компетентнісного підходу розкриті у роботах О. Дубініної, В. Маслова, З. Рябової, Т. Махині та ін.

З огляду на вище окреслене, велика кількість наукових праць з проблеми дослідження лише підкреслює той факт, що тема статті є актуальною, а деякі аспекти, зокрема визначення педагогічних умов формування фінансової грамотності молодших школярів, потребують більш детального вивчення.

Мета статті. Метою статті є теоретичний аналіз наукових здобутків з проблеми дослідження, на основі аналізу наукової і методичної літератури визначити сутність й педагогічні умови формування фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики. Відповідно до мети визначено такі **завдання** статті: здійснити теоретичний аналіз наукових здобутків з проблеми дослідження; узагальнити особливості та методичні основи формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики; визначити педагогічні умови формування фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Стратегії фінансової грамотності основними

пріоритетами визначено: змінити фінансову культуру; сформувати українця європейського, фінансово обізнаного; фокус на молодь; розробити єдину комунікаційну платформу; створити освітньо-інформаційний центр (Національна стратегія, 2019).

У звіті «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні: результати дослідження за 2019 р.» зазначено, що «Україна відстає за рівнем фінансової грамотності від провідних країн – 11,6 в Україні (з 21 бала). Недостатня фінансова грамотність – однаково актуальна проблема усіх українців (незалежно від віку, статі, регіону проживання). Українці уникають розмов про особисті фінанси та методи управління ними. Більшість українців орієнтовані на витрачання грошей у поточному періоді, схильні більше витратити, ніж заощаджувати. В Україні спостерігається низький рівень користування фінансовими послугами та продуктами: 40% населення за останні два роки не користувались жодними фінансовими послугами або продуктами. Існує високий суспільний запит на підвищення фінансової грамотності» (Стратегія фінансової грамотності, 2019).

У наукових дослідженнях вказано, що «фінансова грамотність – одна з десяти ключових компетентностей, на які орієнтується Нова українська школа. Наскрізна лінія зосереджується на розвитку лідерських ініціатив, здатності успішно функціонувати в умовах швидкого і мінливого навчання, забезпечуючи здобувачам освіти краще розуміння практичних аспектів фінансових питань, зокрема: заощадження, інвестування, кредити, страхування, позики тощо».

Ця наскрізна лінія має забезпечувати вирішення практичних завдань щодо бізнес-планування та реальної оцінки власних здібностей школярів, складання сімейного бюджету, формування економічного доступу до природних ресурсів та ін.

Відповідно до навчальних програм, які представлені на сайті Інституту модернізації змісту освіти МОН України (Програмне забезпечення у основній, 2022), починаючи з початкових класів, здійснюють міжпредметні зв'язки в межах реалізації змістовної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність», яка регламентується Концепцією НУШ.

Наприклад, метою курсу «Фінансова абетка» для учнів 2 класу ЗЗСО є «формування громадянської та соціальної компетентності учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань та практичних навичок, їх використання у житті, сприяння соціальній адаптації учнів молодших

класів в умовах ринкового середовища, що сприяє психічному і соціальному розвитку дитини як особистості і громадянина» (Фінансова грамотність для, 2020).

Ефективність досягнення цієї мети можлива лише завдяки використанню в освітньому процесі різних педагогічних умов, які в свою чергу реалізуються на засадах компетентнісного, особистісно-діяльнісного, практико-орієнтованого та інтегративного підходів навчання (рис. 1).

Рис. 1. Підходи щодо формування фінансової грамотності молодших школярів

Проаналізуємо кожний із представлених на рис.1 підходів формування фінансової грамотності молодших школярів.

Компетентнісний підхід виступає в якості фундаменту для визначення суті фінансової грамотності школярів, її структури і змісту, а також місця в системі компетенцій випускника ЗЗСО і тісно пов'язаний з іншими, не менш важливими у формуванні фінансової грамотності підходами.

Особистісно-діяльнісний підхід передбачає, що в центрі навчання знаходиться сам учень – його мотиви, цілі, неповторний психологічний склад, тобто здобувач освіти, як особистість. Виходячи з інтересів учня, рівня його знань і умінь, учитель визначає навчальну мету уроку формує, спрямовує і коригує весь освітній процес з метою розвитку особистості здобувача освіти.

Контекстний підхід забезпечує інтеграцію освітнього процесу з реальним життям і орієнтує на використання фінансового контексту як змістовної основи для застосування знань, умінь і способів діяльності з інших предметних галузей.

Сутність практико-орієнтованого підходу до навчання фінансової грамотності полягає в отриманні нових фінансових знань і формування практичного досвіду їх використання при вирішенні життєво важливих завдань і проблем;

емоційного і пізнавального насичення творчого пошуку учнів.

Практико-орієнтований підхід дозволяє розкрити зв'язки між фінансовими знаннями і повсякденним життям людини, орієнтований на виклики сьогодення та відповідні економічні трансформації в суспільстві й державі в цілому.

Інтегративний підхід передбачає взаємодію закладу освіти, учасників освітнього процесу, представників підприємницької спільноти, професійних учасників фінансового ринку, громадських і некомерційних організацій, батьківського співтовариства, ЗМІ тощо.

Суб'єктний підхід, у процесі формування фінансової грамотності учнів передбачає створення умов для їх особистісного розвитку, що виражається в здатності успішно адаптуватися в постійно мінливу освітню, соціокультурну ситуацію, їхні потреби в прояві активності і самостійності, в усвідомленні школярами відповідальності за саморозвиток у фінансовій сфері (Гельбак, 2017: 18).

Досліджуючи підходи навчання та сам феномен фінансової грамотності звернемося до основних компонентів даного поняття. На думку С. Вожжова «фінансова грамотність передбачає наявність трьох основних компонентів: уміння заощаджувати; уміння витратити; уміння заробляти» (Фінансова грамотність як, 2018). І. Хом'юк вважає, що основними компонентами фінансової грамотності виступають: «мотиваційний (система мотивів, навички самоосвіти, самовдосконалення в фінансовій освіті, критичного мислення, самостійної роботи, самоорганізації та самоконтролю); ціннісний (ціннісні установки щодо необхідності знань фінансової теорії); когнітивний (знання у фінансовій сфері та їх постійне оновлення); операційний (використання отриманих фінансових знань на практиці)» (Хом'юк, 2019: 99).

На нашу думку, компонентами фінансової грамотності молодших школярів виступають: *мотивація* (навички до самоосвіти), *фінансові компетенції* (здатність особистості застосовувати знання і вміння, успішно діяти на основі накопиченого практичного досвіду при вирішенні задач в області особистих фінансів); *фінансові навички* (навички, які потрібні для прийняття відповідальних економічних та фінансових рішень); *фінансові знання* (знання про фінансові продукти); *фінансова поведінка, ставлення до фінансових питань* (планування, заощадження, порівняння продуктів, звернення за консультацією, обговорення фінансових питань); *фінансова інклюзія* (оцінка рівня особистості користуватися фінансо-

вими продуктами); *фінансова стійкість* (передбачає оцінювання шести елементів: контроль за грошима, контроль за витратами, планування індивідуальних фінансів, наявність фінансової подушки, управління фінансовими шоками і чутливість до шахрайства); *фінансовий добробут* (ґрунтується на основі оцінювання таких тверджень: мої фінанси контролюють моє життя; я просто звожу кінці з кінцями; у мене залишаються гроші в кінці місяця; через свою фінансову ситуацію я відчуваю, що ніколи не матиму того, що прагну в житті; я стурбований тим, що мої гроші не нескінченні).

За дослідженнями PISA «освітній процес має забезпечувати глибокі взаємопов'язані зв'язки між предметами, інтеграція та міждисциплінарність є абсолютною необхідною вимогою сьогодення» (Andreas Schleicher PISA, 2019). Відповідно до досліджень PISA виділяється чотири види пізнавальної діяльності особистості, які актуалізують знання і розуміння в області фінансів: виявлення фінансової інформації, застосування фінансових знань, оцінка фінансових проблем, аналіз інформації в фінансовому контекст.

Отже, аналіз наукових здобутків свідчить, що в процесі формування фінансової грамотності молодших школярів розвивається економічне мислення, яке сприяє осмисленню явищ економічного життя, засвоєнню економічних понять, формуванню економічних уявлень і застосування набутих знань у життєвих ситуаціях.

Все вище зазначене можливо реалізувати за певних педагогічних умов, які забезпечуються завдяки інтеграції компетентнісного, особистісно-діяльнісного, практико-орієнтованого та інтегративного підходів навчання.

Педагогічними умовами для набуття функціональних знань з фінансової грамотності молодших школярів ми вважаємо впровадження системної інтеграції на уроках математики та застосування ігрових технологій навчання. На інтегративний складник формування фінансової грамотності вказує й зроблений нами аналіз підручників і навчальних програм для НУШ, зокрема у підручнику М. Вашуленко пропонуються завдання на формування та аналіз явища ощадливості, автор підручника торкається теми марнотратства; серед завдань з української мови зустрічається перелік слів «фінанси, кошти, гроші» та стоїть завдання з'ясувати, антоніми чи синоніми цих слова. Крім цього, є завдання на створення реклами з додатковими умовами, рекламного плакату, слоганів до журналів та дослідження історії успіху відомих людей.

За підручником Г. Сапун (у 2-х частинах), молодші школярі за допомогою твору «Лялька» мають змогу познайомитися з таким явищем, як благодійність; створюють рекламний буклет; за допомогою української народної казки «Як кіт чоботи купував» вчиться бути обачними та не потрапити у фінансові пастки; з'ясовують значення слова «банкнота», працюють над фото колажем «Відомі українці, зображені на банкнотах»; працюють з термінами «банкір», «купюра», «валюта»; створюють та рекламують власний продукт – книжечку; створюють власну афішу.

Щодо методів і форм ігрового навчання, то вони в основному імітують і забезпечують, активний підхід до вирішення проблемних ситуацій, які формують високий рівень фінансової грамотності молодших школярів.

Головною особливістю ігрового навчання є забезпечення інтеграції теорії та практики, а також сприяння розвитку особистісних якостей у молодших школярів при формуванні фінансової грамотності на уроках математики.

Під час формування фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики блок ігрових методів може включати в себе *рольові ігри, ділові ігри, імітаційні ігри, інноваційні ігри та ігровий дизайн*.

Рольові ігри (RPG) навчають або розважають, тип драматичної дії, яку учасники виконують у межах обраних ролей, керуючись характером своєї ролі та внутрішньою логікою середовища дії; разом вони створюють або контролюють вже створену свою ділянку. Дії учасників гри вважаються вдалими або не відповідними до прийнятих правил. Гравці можуть імпровізувати в межах обраних правил, які визначають напрямок і результат гри. Рольова гра – це спосіб розширити досвід учасників гри, представивши їм несподівану ситуацію, в якій їм кидається виклик зайняти позицію (роль) когось.

Ділова гра – метод моделювання рішень учнів у різних ситуаціях, реалізований за правилами групи людей або особи з ПК у режимі діалогу, у разі виникнення конфліктних ситуацій чи інформаційної невизначеності. ділові ігри мають компоненти, які принципово відрізняють їх від усіх інших технологій, а зокрема, що вони мають операційний сценарій або блокову структуру, яка закладена в більш-менш жорсткий алгоритм «правильності» та «неправильності» рішення. У грі учасники мають вплив на майбутні події.

Імітаційні ігри – це різновид ділової гри, в якій поведінка учасників визначається моделлю бізнес-середовища, представленої у вигляді

ігрового моделювання. Простіше кажучи, цей вид гри є ігровим методом аналізу та розв'язання складних проблем, які не мають чіткого рішення. Ігри можуть орієнтуватися на розвиток окремої людини, організації, регіону або проблеми суспільства в цілому (Приходько, 2014: 12).

Інноваційна гра – це особливий метод який використовується в ході проектного, експертного та навчального консультування. На відміну від імітаційних ігор інноваційна гра відноситься до класу ігор відкритого типу (Інноваційні ігри, 2017).

Ігровий дизайн (playful design) в освітньому процесі використовують, з метою відтворення життєвих ситуацій (Гра як інструмент, 2018).

Проаналізуємо деякі з ігор, які забезпечують формування фінансової грамотності на уроках математики у молодших школярів.

«Скільки це коштує»? Демонструємо дитині картки з різними предметами та просимо озвучити скільки може він коштувати. Потім покажіть реальну вартість товару, підтверджуючи сказане цінником, чеком чи їх знімком. Можна пограти одразу в магазині під час здійснення покупок.

«Грошові знаки». Для цієї гри можна використати справжні купюри, сувенірні гроші або навчальний набір, наприклад, навчальний набір «Грошові знаки України». Така гра допоможе познайомити з діючими з грошовими одиницями України, їх співвідношенням, поняттями «вартість», «ціна» і «кількість». За допомогою набору можна тренувати навички додавання, віднімання, множення і ділення. Спочатку ознайомте дитину з номіналом кожної купюри, поясніть, що зображена цифра показує кількість грошей. Наведіть приклади, що за таку суму можна придбати, запропонуйте дитині самій обрати товар на певну суму.

Ігри типу “CashFlow” (рис. 2), “Living Capital” представляють цінність з точки зору розвитку фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. Суть ігор полягає в тому, щоб показати, як раціонально керувати і навпаки – нерозумно використовувати власні ресурси. Максимально ближче до реального життя, учні можуть отримати можливість побачити, як кожен нераціонально використаний «центр» формує або псує успіх їхнього майбутнього. Цей фінансовий симулятор розроблено з урахуванням реальності життя, яка враховує реальні фінансові механізми та інструменти. В результаті моделювання життєвих ситуацій з власних помилок набувається досвід, який допомагає приймати правильні фінансові рішення в реальному житті. Хід гри такий, що на початку всі учасники гри будуть приблизно в однакових

умовах: зі стабільною зарплатою і нормальними витратами на проживання. Кожен гравець отримує змодельовану ситуацію, легенду гравця. Під час гри ситуація змінюється: хтось потрапляє в боргову яму, а хтось поступово будує бізнес для досягнення своєї дорогоцінної мрії.

Рис. 2. Вікно гри “CashFlow”

Імітаційні ігри забезпечуються технологією Web-Quest, яка відкриває нові можливості для застосування вчителем активних засобів навчання та дозволяє молодшим школярам не тільки отримати нові знаннями, а й навчитися їх застосовувати у реальному. Важливими характеристиками Web Quest є: «Пошук», який може бути пов'язаний з пригодою чи грою; розв'язання проблеми з використанням елементів рольової гри, що реалізується за допомогою інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Берні Додж, у своїх дослідженнях виділяє такі основні типи можливих завдань: перенесення; планування та проектування; самопізнання; складання; творча роль; аналітичне завдання; детектив; пазл; загадкова історія; досягнення консенсусу; оцінка; журналістське розслідування; переконання; наукове дослідження.

Зауважимо, що технологія Web-Quest створює умови для ефективного формування різних видів компетентностей у молодших школярів, зокрема: предметної (математичної), міждисциплінарної та основної (або ключової) компетентності (фінансова, громадянська, інформатична, пізнавальна, соціокультурна (комунікативна) та ін.).

Наприклад, проведення Web-Quest «Мандруючи, пізнавай – у відділення банку завітай» забезпечує закріплення знань учнів з фінансової грамотності; розширює їх знання про фінансові установи держави; сприяє дослідженню значення фінансової поведінки особистості; розвиває логічне, критичне та математичне мислення у молодших школярів (рис. 3).

Таким чином, методика проведення навчальних ігор на уроках математики базується на ігро-

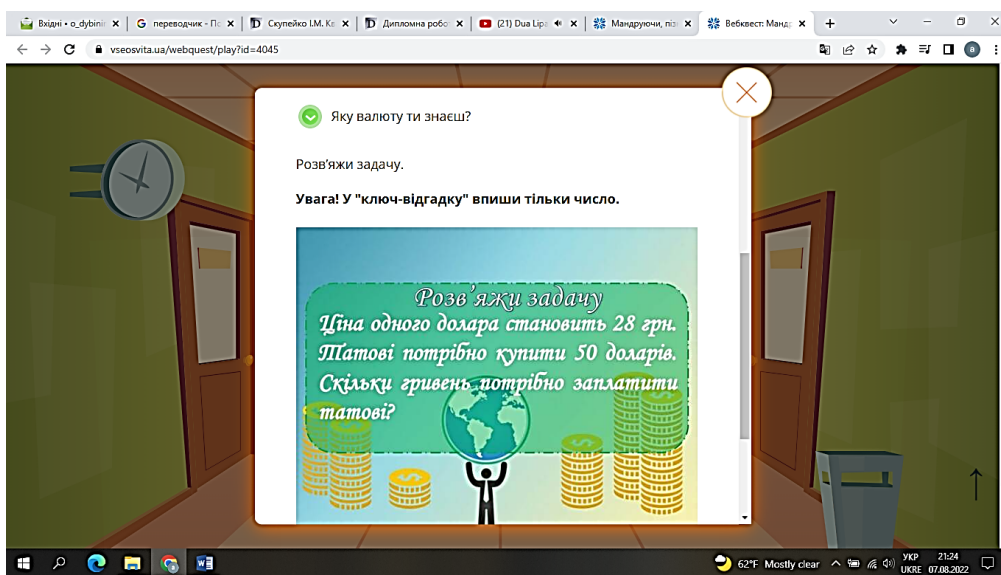

Рис. 3. Вікно Web-Quest «Мандруючи, пізнавай – у відділення банку завітай» (Мандруючи, пізнавай, 2022)

вому спілкуванні, яке породжує та розвиває у свідомості молодших школярів якісно нову інформацію про моделювання як ефективний метод накопичення знань і формування знань. Також, велике значення відіграє ігрове навчальне середовище, яке є цінним у формуванні фінансової грамотності молодших школярів, формуванні їх компетентностей та досвіду фінансової поведінки у подальшому повсякденному житті.

Висновки. За результатами теоретичного дослідження можемо зробити висновок, що фінансову грамотність молодших школярів можна розглядати як інтегративну складову, що реалізується через особистісний (мотиваційний, ціннісний), пізнавальний та операційний компоненти. Зауважимо, що формування фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики дозволяє сформувати компетентності, які реалізуються через наскрізні лінії, що є вектором концепції НУШ щодо прийняття правильних фінансових рішень, набуття впевненості та рішучості.

До фінансової грамотності молодших школярів є оволодіння базовими економічними поняттями, початковими економічними компетентностями, мінімальними практичними навичками раціональної фінансової поведінки, вмінням приймати рішення, приймати різноманітні рішення тощо. В організації уроків математики щодо формування

основ фінансової грамотності повинна гармонійно поєднуватися мотиваційна, пізнавальна та операційна діяльність. Учитель повинен мотивувати молодших школярів до фінансового успіху; створити умови для інтеграції фінансової грамотності на уроках математики; розвивати критичне мислення у фінансових питаннях; навчити ефективно управляти власними фінансами та навчити відповідально користуватися фінансовими послугами.

Таким чином, аналізуючи наукові здобутки щодо формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики нами було уточнено поняття «формування фінансової грамотності», під яким ми розуміємо, насамперед, цілеспрямований процес, який передбачає оволодіння економічними поняттями через знання арифметичних дій над числами в умовах ефективної взаємодії викладача та учня. Саме в початковій школі вчитель може інтегрувати ігрові технології з традиційними технологіями навчання, що в свою чергу буде сприяти якісному засвоєнню знань молодшими школярами з фінансової грамотності та арифметичних обчислень.

Перспективним напрямом для досліджень залишається підготовка конкретних методичних рекомендацій, щодо формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики з урахуванням вимог сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки)*. Випуск № 1 (66), 2021. С. 81–87.
2. Бахмат Н. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. № 31 (2021). С. 107–122.

3. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя: методичні рекомендації. Кропивницький: КЗ «КОІППО ім. Василя Сухомлинського», 2017. 24 с.
4. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: <https://mistosite.org.ua/uk/articles/hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia>
5. Інноваційні ігри. URL: <https://stud.com.ua/13174/investuvannya/innovatsiyni>
6. Мандруючи, пізнавай – у відділення банку завітай. URL: <https://vseosvita.ua/webquest/mandruiuchy-piznavai-u-viddilennia-banku-zavitai-4045.html>
7. Національна стратегія фінансової грамотності. Презентація. Офіційний сайт НБУ України. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-finansovoyi-gramotnosti>
8. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Вісник Національного банку України*. Київ, 2014. № 2 (216). С. 11–16.
9. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
10. Стратегія фінансової грамотності: версія 1.0. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_fingramotnist%D1%96_NBU_pr.pdf?v=4
11. Фінансова грамотність для учнів початкової школи. URL: <https://thepresentation.ru/pedagogika/fnansova-gramotnst-dlya-uchnv-pochatkovo-shkoli>
12. Фінансова грамотність як одна з найважливіших компетенцій людини. URL: <https://naurok.com.ua/post/finansova-gramotnist-yak-odna-z-nayvazhlivishih-kompetenci-y-lyudini>
13. Хом'юк І. В. Формування фінансової грамотності майбутніх інженерів на заняттях з вищої математики. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2019. № 6. С. 99–105.
14. Як говорити з дітьми про гроші. Фінансова грамотність і НУШ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-govoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html>
15. 10 ключових компетентностей нової української школи. URL: http://www.school28.edukit.lviv.ua/informaciya_pro_zaklad/10_klyuchovih_kompetentnostej_novoi_ukrainskoi_shkoli/
16. Програмне забезпечення у основній і початковій школі. URL: <https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist-programne-zabezpechennya-u-osnovnij-i-pochatkoviy-shkoli/>
17. Andreas Schleicher PISA 2018: Insights and Interpretations, 2019. 63 p. URL: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>
18. Financial literacy. Wikipedia. The free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_literacy

REFERENCES

1. Andriichuk V. Navchannia finansovoi hramotnosti uchniv pochatkovoї shkoly: mizhnarodnyi dosvid [Teaching financial literacy of primary school students: international experience]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka (seriia: pedahohichni nauky)*. Vypusk № 1 (66). 2021. pp. 81–87. [in Ukrainian]
2. Bakhmat N. Formuvannia osnov finansovoi hramotnosti molodshykh shkolariv na urokakh matematyky v novii ukrainskii shkoli [Formation of the foundations of financial literacy of younger schoolchildren in mathematics lessons in a new Ukrainian school]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*. № 31 (2021). pp. 107–122. [in Ukrainian]
3. Helbak A.M. Formuvannia pidpriemlyvosti uchnia yak kliuchovoi kompetentnosti dlia zhyttia: metodychni rekomendatsii [Formation of student entrepreneurship as a key competence for life: methodical recommendations]. *Kropyvnytskyi: KZ “KOIPPO im. Vasylia Sukhomlynskoho”*, 2017. 24 p. [in Ukrainian]
4. Hra yak instrument: shcho take heimifikatsiia? [Game as a tool: what is gamification?]. URL: <https://mistosite.org.ua/uk/articles/hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia> [in Ukrainian]
5. Innovatsiini ihry [Innovative games]. URL: <https://stud.com.ua/13174/investuvannya/innovatsiyni> [in Ukrainian]
6. Mandruiuchy, piznavai – u viddilennia banku zavitai [When traveling, get to know each other - visit a bank branch]. URL: <https://vseosvita.ua/webquest/mandruiuchy-piznavai-u-viddilennia-banku-zavitai-4045.html> [in Ukrainian]
7. Natsionalna stratehiia finansovoi hramotnosti. Prezentatsiia. Ofitsiynyi sait NBU Ukrainy [National strategy of financial literacy. Presentation. Official website of the NBU of Ukraine]. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-finansovoyi-gramotnosti> [in Ukrainian]
8. Prykhodko B. Stratehichni napriamy pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti naseleennia Ukrainy [Strategic directions of increasing the level of financial literacy of the population of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*. Kyiv, 2014. № 2 (216). pp. 11–16. [in Ukrainian]
9. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [About some issues of state standards of comprehensive general secondary education]. *Elektronnyi resurs*. Dostupno: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian]
10. Ctratehiia finansovoi hramotnosti: versiia 1.0 [Financial literacy strategy: version 1.0]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_fingramotnist%D1%96_NBU_pr.pdf?v=4 [in Ukrainian]
11. Finansova hramotnist dlia uchniv pochatkovoї shkoly [Financial literacy for primary school students]. URL: <https://thepresentation.ru/pedagogika/fnansova-gramotnst-dlya-uchnv-pochatkovo-shkoli> [in Ukrainian]
12. Finansova hramotnist yak odna z naivazhlyvishykh kompetentsii lyudyny [Financial literacy as one of the most important human competencies]. URL: <https://naurok.com.ua/post/finansova-gramotnist-yak-odna-z-nayvazhlivishih-kompetenci-y-lyudini> [in Ukrainian]

13. Khomiuk I. V. Formuvannia finansovoi hramotnosti maibutnikh inzheneriv na zaniattiakh z vyshchoi matematyky [Formation of financial literacy of future engineers in higher mathematics classes]. Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. 2019. № 6. pp. 99–105. [in Ukrainian]
14. Yak hovoryty z ditmy pro hroshi. Finansova hramotnist i NUS [How to talk to children about money. Financial literacy and NUS]. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-govoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html> [in Ukrainian]
15. 10 kliuchovykh kompetentnostei novoi ukrainskoi shkoly [10 key competencies of the new Ukrainian school]. URL: http://www.school28.edukit.lviv.ua/informaciya_pro_zaklad/10_klyuchovih_kompetentnostej_novoi_ukrainskoi_shkoli/ [in Ukrainian]
16. Prohramne zabezpechennia u osnovnii i pochatkovii shkoli [Software in basic and elementary school]. URL: <https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist/programne-zabezpechennya-u-osnovniy-i-pochatkoviy-shkoli/> [in Ukrainian]
17. Andreas Schleicher PISA 2018: Insights and Interpretations, 2019. 63 p. URL: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>
18. Financial literacy. Wikipedia. The free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_literacy